

SHUKUR XOLMIRZAYEVNING “OT EGASI” HIKOYASIDA SHAXS ERKINLIGI VA IJTIMOY BOSIM MUAMMOSI

Ko‘charov Bahodir Tohir o‘g‘li

Termiz davlat universiteti

O‘zbek filologiyasi fakulteti talabasi

Gmail:bahodirkocharov6@gmail.com

[Tel:\(+998\) 971675670](tel:+998971675670)

Annotatsiya

Mazkur maqolada Shukur Xolmirzayevning “Ot egasi” hikoyasi asosida shaxs erkinligi va ijtimoiy bosim o‘rtasidagi ziddiyat keng tahlil qilinadi. Asarda bosh qahramon Inod obrazi orqali insonning ruhiy kechinmalari, axloqiy tanlovlari va jamiyat bilan murakkab munosabatlari yoritilgan. Shuningdek, hikoyadagi ramziy obrazlar, xususan ot timsolining badiiy-falsafiy mohiyati ochib beriladi. Maqolada adabiy, psixologik va ijtimoiy yondashuvlar bilan bir qatorda, individual talqin elementlari ham ilgari suriladi.

Kalit so‘zlar: shaxs erkinligi, ijtimoiy bosim, Inod obrazi, ramz, ot timsoli, axloqiy tanlov, individual talqin.

Annotation

This article provides a comprehensive analysis of the conflict between individual freedom and social pressure based on Shukur Xolmirzayev’s short story “The Owner of the Horse.” Through the character of Inod, the work explores a person’s inner experiences, moral choices, and complex relationships with society. In addition, the symbolic images in the story—particularly the figure of the horse – are interpreted in terms of their artistic and philosophical significance. Along with literary, psychological, and social approaches, the article also puts forward elements of individual interpretation.

Keywords: individual freedom, social pressure, the character of Inod, symbol, horse imagery, moral choice, individual interpretation.

Kirish

O‘zbek adabiyotida inson va jamiyat munosabatlari masalasi doimo dolzarb bo‘lib kelgan. Bu borada Shukur Xolmirzayev ijodi o‘ziga xos falsafiy chuqurlik kasb etadi. Yozuvchining “Ot egasi” hikoyasi insonning ichki erkinligi va tashqi bosim o‘rtasidagi ziddiyatni o‘ziga xos badiiy talqin etadi [1, 45-bet].

Mazkur maqolaning yangiligi shundaki, unda asar faqat ijtimoiy jihatdan emas, balki insonning ichki “men”i va qadriyatlar inqirozi nuqtayi nazaridan ham tahlil qilinadi.

Asosiy qism

Inod obrazi an’anaviy qahramonlardan farqli ravishda passiv emas, balki ichki qarorlar orqali harakat qiluvchi shaxs sifatida namoyon bo‘ladi. Uning qorabayir otga bo‘lgan munosabati oddiy egalik emas, balki identitet (o‘zlikni anglash) darajasiga ko‘tarilgan [1, 47-bet].

Yangi talqin sifatida shuni aytish mumkinki, Inodning oti – bu uning “ikkinchi men”i, ya’ni ichki erkinligining moddiylashgan shaklidir. Shu sababli otni tortib olish – faqat mulkni emas, balki shaxsning ichki dunyosini yo‘qotish bilan barobar.

Inodning otni o‘ldirish qarori ham ijtimoiy bosimning eng yuqori nuqtasida yuzaga kelgan ichki portlash sifatida baholanishi mumkin. Bu borada izlanishlarimga tayanib aytish mumkinki, bunday keskin qarorlar ko‘pincha insonning tashqi bosimga qarshi ichki reaksiyasi sifatida yuzaga chiqadi.

Davlat siyosatining inson hayotiga aralashuvi hikoyada ochiq ko‘rsatilgan bo‘lsa-da, muallif asosiy urg‘uni tashqi bosimdan ko‘ra, insonning ichki qaroriga qaratadi. Bu jihat bilan asar ijtimoiy ruh kasb etadi.

Egamberdi obrazi esa faqat salbiy qahramon emas, balki tizim mahsuli sifatida talqin qilinishi mumkin. U ham ma’lum darajada sharoit qurboni bo‘lib, o‘z manfaatini

himoya qilish orqali tizimga moslashgan shaxsdir [3, 89-bet]. Bu esa asarni yanada murakkab va ko'p qatlamli qiladi.

Asar tahlili

Asarda ot timsoli ko'p qatlamli ramz sifatida namoyon bo'ladi. An'anaviy talqinda u erkinlik timsoli bo'lsa, kengroq yondashuvda u insonning o'zligini saqlash vositasi sifatida talqin qilinadi [4, 134-bet]. Inodning otni o'ldirish sahnasi odatda fojiaiy yakun sifatida baholanadi. Biroq yangi talqinda bu holatni "majburiy erkinlik tanlovi" deb izohlash mumkin. Ya'ni qahramon o'z qadriyatlarini boshqalarga topshirishdan ko'ra, ularni yo'q qilishni afzal ko'radi. Bu esa ichki erkinlikning ekstremal ifodasidir. Yana bir muhim jihat – bu qarorning psixologik asosidir. Inod uchun yo'qotish allaqachon boshlangan (oila fojiasi), ot esa uning oxirgi tayanchi edi. Shu sababli uning qarori irratsional emas, balki ichki mantiqqa ega. Tabiat tasvirlariga yangicha yondashuv ham muhim: tog' va kengliklar faqat taskin emas, balki insonning ichki bo'shlig'ini to'ldiruvchi makon sifatida talqin qilinadi [5, 76-bet].

Inodning otni o'ldirish qarori ham ijtimoiy bosimning eng yuqori nuqtasida yuzaga kelgan ichki portlash sifatida baholanishi mumkin. Bu borada Ibrohim G'afurovning fikrlariga tayanib aytish mumkinki, bunday keskin qarorlar ko'pincha insonning tashqi bosimga qarshi ichki reaksiyasi sifatida yuzaga chiqadi [2, 119-bet].

Mazkur maqolada asarda Inod obrazi identitet (o'zlik) nuqtayi nazaridan yoritildi, ot timsoliga psixologik va falsafiy yangi talqin berildi, asar ekzistensial yondashuv asosida qayta ko'rib chiqildi va tahlil qilindi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Shukur Xolmirzayevning "Ot egasi" hikoyasi nafaqat ijtimoiy, balki chuqur falsafiy va psixologik mazmunga ega asardir. Inod obrazi orqali insonning ichki erkinligi, o'zligini saqlashga bo'lgan intilishi va murakkab tanlovlari yoritilgan.

Asar bugungi kunda ham dolzarb bo'lib, u insonni o'z qadriyatlari va tanlovlari haqida o'ylashga undaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Shukur Xolmirzayev. Tanlangan asarlar. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot, 1980. – 45–55-betlar.
2. Ibrohim G‘afurov. Adabiyot va tafakkur. – Toshkent: Ma’naviyat, 2002. – 110–120-betlar.
3. Ozod Sharafiddinov. Adabiy tanqid va tahlil. – Toshkent: Sharq, 2005. – 85–95-betlar.
4. Dilmurod Quronov. Adabiyotshunoslik nazariyasi. – Toshkent: Akademnashr, 2010. – 130–140-betlar.
5. Normurod Norqobilov. Zamonaviy o‘zbek hikoyachiligi. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2015. – 70–80-betlar.